

N:o 17.

Ank. till Riksd. kansli den 25 februari 1904, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af 17 kap. 7 § handelsbalken.

Uti en inom Första Kammaren afgifven, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 17, har herr *Lundberg* föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del besluta och antaga den ändrade lydelse af 17 kapitlet 7 § handelsbalken, att de i nämnda lagrum förekommande orden — —; så ock, vid förslag till bearbetande af andra grufvor än järngrufvor, i själfva grufvan; — — utbytas mot orden: — — så ock, vid förslag till grufdrift, i själfva grufvan; — —

Till stöd för motionen anföres:

»Jämlikt 17 kapitlet 7 § handelsbalken, sådant detta lagrum blifvit ändradt genom kungl. förordningen den 13 april 1883, äger, i konkurs, förlagsman förmånsrätt för i grufvor intecknad förlag äfven i själfva grufvan, dock icke i fråga om järngrufvor.

Något fullgiltigt skäl för bibehållande af denna åtskillnad mellan järngrufvor samt grufvor af andra metaller och mineralier, beträffande verkan af i dem fastställd förlagsinteckning, kan dock svårigen påvisas.

Den yttersta grunden, hvarför, vid antagande af nu gällande lag angående förlagsinteckning med däraf följande ändringar i 17 kapitlet handelsbalken, förmånsrätt i järngrufvor icke beviljades förlagsman för intecknad förlag, torde vara att söka i fruktan hos såväl delägare i grufbolag, ställda antingen på s. k. lotter eller på aktier, som ock hos bankmän, att, om med förlagsinteckning i järngrufvor följde förmånsrätt i själfva grufvan, lottbrefven eller aktierna skulle förlora allt belåningsvärde.

I hvilket fall som helst torde kunna ifrågasättas belåningsvärdet å

de s. k. lottbrefven, som icke äro något annat än bevis om äganderätt till viss andel i en grufva och väl svårligen kunna pantsättas med bättre verkan än själfva grufdelen.

Beträffande åter grufaktiers beläningsvärde, torde detta mindre bero på värdet af själfva grufvan, som är ställd på aktier, än på aktiebolagets egen soliditet. Om aktiebolagets ekonomiska ställning är dålig, bolagets grufva må vara än så värdefull, så lära aktierna hafva föga värde, vare sig grufvan är besvärad af förlagsinteckning eller ej.

Ingen har heller ännu på den grund ifrågasatt rätt för vanliga aktiebolag att inteckna och pantsätta sin egendom, att därigenom skulle äfventyras aktiernas beläningsvärde.

För ännu tjugu år tillbaka ägdes nästan alla mera värdefulla järngrufvor här i landet under järnverken, hvilkas ägare årligen tillsköto, hvar efter sin andel i grufvan, det för grufdriften behöfliga förlaget. Något verkligt behof af förlagsinteckning i järngrufvor förefanns således icke den tiden.

Men nu äro förhållandena i nämnda hänseende mycket ändrade. På många håll har uppstått fullt själfständigt grufdrift utan i förening med bruksrörelse. Grufdriften skötes allt mer och mer med ett på en gång tillskjutet aktiekapital och utan årliga tillskott af delägare, vid hvilket förhållande behof lätt kan uppstå för bolaget att genom lån anskaffa nytt kapital till bekostande af nya anläggningar och till nödigt förlag. Därför är äfven lämpligt, att frågan om förlagsinteckning i grufvor ordnas fullt själfständigt och med fäst afseende allenast å de intressen, grufägaren såsom sådan kan i saken hafva.

I likhet med andra grufvor betraktas järngrufvor, åtminstone i vissa afseenden, såsom lös egendom. Ägaren af en järngrufva har äfven lika stort behof af förlag till sin grufdrift som ägaren till annan grufva. Men, så länge förlagsmannens förmånsrätt för i järngrufva intecknad förlag är inskränkt till de vid grufdriften använda maskiner och redskap jämte den ur grufvan brutna malmen, medan denna ännu är vid grufvan kvarliggande, skall det alltid möta svårighet för ägaren till en järngrufva att, mot säkerhet af förlagsinteckning i grufvan, erhålla lån.

Om således intet talar för att, i fråga om förlagsinteckning i grufva, lämna ägaren af en järngrufva i sämre ställning än ägaren till en annan grufva, finnas däremot andra skäl, som, beträffande järngrufvor, väl motivera, att till trygghet för i dem tagna förlagsinteckningar beviljas förmånsrätt äfven i själfva grufvan. Dessa skäl äro, utom den här ofvan omnämnda svårigheten att, med nu gällande lagstiftning, erhålla lån mot

säkerhet af förlagsinteckning i järngrufvor, att sistberörda grufvor äro de i vårt land allmännast förekommande och värdefullaste grufvor, samt att värdet af järngrufvor är i allmänhet lättare att bestämma och bedöma än värdet af andra grufvor.

Helt säkert skulle, om med förlagsinteckning i järngrufvor följde förmånsrätt i själfva grufvan, antalet af de fall, då förlagsinteckning för anskaffande af förlag till grufdrift kunde komma att sökas, blifva vida större beträffande järngrufvor än i fråga om andra grufvor; och för förlagsgifvaren skulle förlagsinteckningar i järngrufvor i allmänhet komma att innebära större trygghet och säkerhet än dylika i andra grufvor fastställda inteckningar. Därför kan ock med full visshet förutses, att, om förlagsinteckning i järngrufvor komme att medföra förmånsrätt i själfva grufvan, förlagsinteckningar i grufvor skulle blifva vida allmännare, än nu är fallet.

Särskildt skulle nu antydda lagändring blifva till fördel för mindre bemedlade inmutare och jordägare, som nu oftast blifva tvungna, i saknad af nödigt drifkapital, att för en ringa penning afyttra sin inmutarerätt eller sin jordägareandel i nyupptäckta, men kanske värdefulla malmfyndigheter.»

Utskottet vill till en början erinra därom, att den undantagsställning i fråga om förlagsintecknings omfattning, som järngrufvor intaga enligt gällande lagstiftning, har sin upprinnelse i några uti Första Kammaren vid 1882 års riksdag gjorda uttalanden, hvari framhölls, dels att något behof ej förefanns att medgifva förlagsinteckning i själfva järngrufvan, eftersom dessa grufvor i regel hörde under bruken, hvilkas ägare medelst årliga tillskott bekostade grufdriften, dels och hufvudsakligen, att ett sådant medgifvande skulle betänkligt äfventyra det förtroende lottbrefven i järngrufvor då ägde i den allmänna kreditrörelsen. Att förhållandena vid den tiden verkligen voro af beskaffenhet att motivera järngrufvornas särställning i afseende å förlagsinteckning, lärer nog vara obestriddigt, men lika visst torde vara, att, såsom motionären erinrat, omständigheterna i berörda hänseenden numera väsentligen förändrats. I mycket stor utsträckning idkas nämligen numera järngrufdriften såsom själfständig industriell verksamhet, hvilken sålunda liksom hvarje annan dylik måste antagas hafva bestämd fördel af

att få sina kreditmöjligheter utvecklade. Enligt upplysningar, som utskottet från sakkunnigt håll inhämtat, läser från grufindustriens synpunkt ej heller vidare föreligga någon betänklighet emot den af motionären ifrågasatta lagändringen. Det är således uteslutande allmänna hänsyn, som kunna tänkas stå hindrande i vägen. I detta afseende framställer sig närmast den farhåga, att ett underlättande för järngrufindustrien att erhålla kredit skall komma att öka grufbrytningens intensitet och sålunda förorsaka, att landets järnmalmstillgångar hastigare än eljest uttömmas. Det läser ej kunna förnekas, att den föreslagna lagändringens genomförande kan tänkas verka i sådan riktning, men detta förhållande bör efter utskottets mening i allt fall ej innebära afgörande hinder för ifrågavarande lagstiftningsåtgärd. Anses särskilda åtgärder af nöden för att förhindra malmtillgångarnas alltför hastiga utsinande, böra nämligen efter utskottets åsikt dessa sökas inom helt andra områden än dem, som afse att reglera grufindustriens kreditförhållanden.

En vidgning af förlagsinteckningsinstitutets tillämpning på järngrufvor kan ej heller antagas medföra någon ökad risk, att utlänningar skola komma i besittning af delar utaf landets territorium. I 68 § grufstadgan stadgas nämligen, att utlänning icke må i riket inmuta mineralfyndighet samt ej heller, med mindre än att Konungen funnit skäligt därtill lämna bifall, förvärfva eller bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka grufdrift. Jämväl är särskildt att framhålla, att förlagsinteckningen icke medför panträtt, utan allenast förmånsrätt samt att således inteckningsinnehafvaren, äfven om förlagsinteckningen häftar vid själfva grufvan, däraf ej har annan fördel, än att han, i händelse grufägaren gör konkurs eller fordringen exekutivt utsökes, blifver berättigad att framför andra icke förmånsrätt ägande borgenärer göra sig för sin fordran betäckt af det belopp, som inflyter vid försäljning af grufvan och öfrig egendom, som förlagsinteckningen omfattar.

På grund af hvad sålunda anförts, anser utskottet sig böra förorda syftet med motionärens förslag. Den närmare utredningen i ärendet torde emellertid böra öfverlämnas till Kungl. Maj:t, och hemställer utskottet alltså,

att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga under öfvervägande, huruvida förlagsinteckning för grufdrift må, hvad järngrufvor angår, utan olägenhet kunna medgifvas jämväl i själfva grufvan samt, därest utredningen därtill gifver anledning,

för Riksdagen framlägga förslag till lagändring i angifna syfte.

Stockholm den 16 februari 1904.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

Reservation

emot vissa delar af motiveringen af herr *Lindhagen*, som i sådant afseende anfört:

»Den undantagsställning i fråga om förlagsintecknings omfattning, som järngrufvor intaga enligt gällande lagstifning, har sin verkliga upprinnelse i kungl. förordningen den 24 februari 1748 om förslag vid bergs- och brukshandtering. Sedan i författningens 16 § talats om förslag vid Stora Kopparberget, föreskrefs nämligen i 17 §, att förläggare till »alla andra grufvor af ädlare metaller samt mineralier» kunde för förlaget erhålla inteckning äfven i själfva grufvan. Denna bestämmelse tolkades i allmänhet så, att därutinnan ej innefattades järngrufvor. Vid behandlingen af ett för 1882 års Riksdag framlagdt lagförslag om förlagsinteckning gjorde emellertid lagutskottet gällande en annan uppfattning samt innefattade af den anledningen äfven järngrufvor i utskottets förordande af rätt till förlagsinteckning i grufva. Denna hemställan föll dock på motstånd från bruksägarnes målsmän i Första Kammaren, som framhöllo att detta förslag, som innefattade en verklig lagändring, vore af angifna skäl till skada för bruksrörelsen. I det förslag till förlagsinteckning, som slutligen antogs vid 1883 års Riksdag, undantogs också järngrufvor af de anförda skälen, att så syntes varit förhållandet enligt äldre lag samt öffrig visat sig att grufvägarne själfva ej önskade någon ändring härutinnan.

Den betänksamhet att icke onödigtvis ändra bestående lag i förevarande afseende, som sålunda förut gjort sig gällande, synes äfven nu böra föranleda till att motionärens förslag ej genomföres utan en föregående noggrann undersökning af behovet och verkningarne af detsamma. Det bör således först och främst utredas, huruvida den järnindustri, som

har till uppgift att förädla malmen inom riket, icke fortfarande kan härigenom på vissa ställen lida skada, liksom allmänt uppgafs vara förhållandet för tjugu år sedan. Särskildt får ej härvid glömmas bort att i saken höra de mindre på gammal grund byggda bruksrörelser, som ännu kunna finnas här och hvar i bergslagerna.

Icke heller synes man få såsom oomtvistligt utgå från den uppfattningen, att den nutida hufvudsakligen för export afsedda järnmalmsbrytningen, till hvars förmån motionen närmast blifvit väckt, under alla förhållanden måste för sin del kunna göra anspråk på den ifrågasatta lagstiftningen. Det bör äfven här undersökas, huruvida denna i någon afsevärd mån erfordras för att utveckla en redan igångsatt och måttlig malmexportaffär i sund riktning. Skulle det däremot visa sig, att lagändringen företrädesvis ägde betydelse såsom ett bidrag till afhjälpande af svårigheterna att anskaffa kapital för igångsättande af nya grufaffärer i och för export af järnmalm, synes man nödgas ställa sig mera betänksam mot förslaget. Ur allmän synpunkt kan uppmuntrandet af sådana affärer icke anses brådskande, hälst därigenom endast ökas anspråken på och utgifterna för deras framtida eventuella inlösen af statsverket.

Utskottet har i slutet af sitt betänkande velat afvärja en uppenbarligen befarad anmärkning om att hvarje lagstiftningsåtgärd, som kan i någon mån befrämja utlänningars förvärf af grufvor, bör undvikas. Härvid får man emellertid ej förbise, att de flesta olägenheter, som pläga förbindas med sådana förvärf, kunna lika fullt uppstå i afseende å grufförvärf, som sker nominellt genom stora inhemska affärsföretag. Att på sätt utskottet gjort, nu särskildt åberopa 68 § i grufstadgan såsom ett värn mot utländskt grufförvärf synes ock vara mindre på sin plats. Uti en vid 1902 års riksdag väckt motion betecknades nämligen just detta lagrum såsom »maktlöst» i nämnda afseende och i lagutskottets af Riksdagen godkända utlåtande i ämnet framhölls också, att »syftet med ifrågavarande bestämmelse lätt eluderades».

Då förenämnda enligt min uppfattning riktiga och med utskottets slutliga hemställan mera öfverensstämmande försiktiga erinringar icke kunnat få uttryck i utskottets motivering af det anförda skälet, att därigenom alldeles skulle förändras karaktären af utskottets hemställan, så har jag ur min synpunkt funnit det så mycket angelägnare att framhålla, hurusom någon hänförelse öfver de uppblomstrande järnmalmexportaffärerna ej bör obetingadt förleda oss till att i detta fall gå fram mot en obetänkt lagstiftning.»